

RAB tagasiside konsultatsioonivaldkonnale ja avalik-õiguslikest ametikandjatest kohustatud isikutele

Ülevaade 2020. aastal saabunud teadetest ja nende kasutamisest RAB poolt

2020. aastal sai Rahapesu Andmebüroo (RAB) nn professionaalidest kohustatud isikutelt (advokaadid, muud õigusnõustajad, äriühinguteenuse pakkujad, finants- ja maksunõustajad, raamatupidamisteenuse pakkujad, audiitorid, kohtutäiturid ja pankrotihaldurid) kokku **307** teadet, mis moodustab ligikaudu 4% kõikidest RAB-le esitatud teadetest. 31 teadet saadeti märkega „kiire“.

Tabel 1. 2020. a RAB-le saadetud teadete jagunemine gruppide kaupa.

Teatajagrupp	Kokku
Krediidiasutused	4594
Finantseerimisasutused	1524
Teise riigi asutused ja isikud	587
Virtuaalvääringu teenus	530
Professionaal (õigus, audit, jne)	307
Riigiasutused	284
Ei ole kohustatud subjekt	252
Hasartmängukorraldajad	118
Muud eraõiguslikud ettevõtjad	94
KOKKU	8290

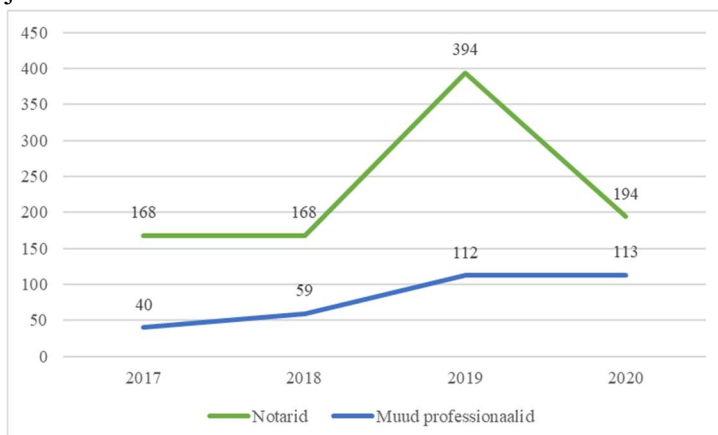
Professionaalide saadetud teadete arv on võrreldes 2019. aastaga olulisel määral vähenenud (2019: 506 teadet), mis oli valdavalt ajendatud sellest, et **notarite**, kes on grupis konkurentsilt suurimad teatajad, teadete arv vähenes ligi poole võrra (194 vs 394). Tõenäoliselt oli langus tingitud koroonapandeemiast, seda illustreerib notarite sularahateadete (CTR) märkimisväärne vähenemine (123-lt 75-ni). Teateid esitas veidi alla 60% notaritest, kokku 51 eri notarit. Advokaatide, audiitorite, finants-, maksu- ja juriidiliste nõustajate ning raamatupidamisteenuse pakkujate esitatud teadete arv jäi 2019. aastaga sarnasele tasemele. Varasemast enam saatsid teateid usaldusfondide, äriühingu vms teenuse pakkujad (kokku üheksa teadet neljalt ettevõtjalt).

Notareid mittehõlmavate professionaalide teatamisaktiivsus on viimastel aastatel küll stabiilselt kasvanud, kuid on sellele vaatamata jätkuvalt ebapiisav. Eesti **advokatuuril** on aktiivseid liikmeid ligi 900⁵, kuid teateid on esitanud vaid kuus advokaadibürood. Tegevusluba omavate **äriühinguteenuse pakkujate** arvukust⁶ ja tegevuse riskitaset arvestades peaks neilt hoolsusmeetmete ja teatamiskohustuse korrektse rakendamise korral kordades rohkem teateid laekuma. Samuti on ootused palju suuremad

⁵ 07.03.2021 seisuga kokku 878 lähtudes <https://advokatuur.ee/est/advokatuur> esitatust.

⁶ Majandustegevuse registri andmed seisuga 11.01.2021 näitavad, et Eestis oli kokku 315 kehtiva äriühinguteenuse pakkuja tegevusloaga ettevõtjat.

konsultatsioonisektorile üldiselt. Samuti on murettekitav, et **pankrotihaldurid** ja **kohtutäiturid** ei esitanud RAB-le 2020. aastal mitte ühtegi teadet. Teadete esitamise dünaamika aastatel 2017-2020 on esitatud alljärgneval joonisel.

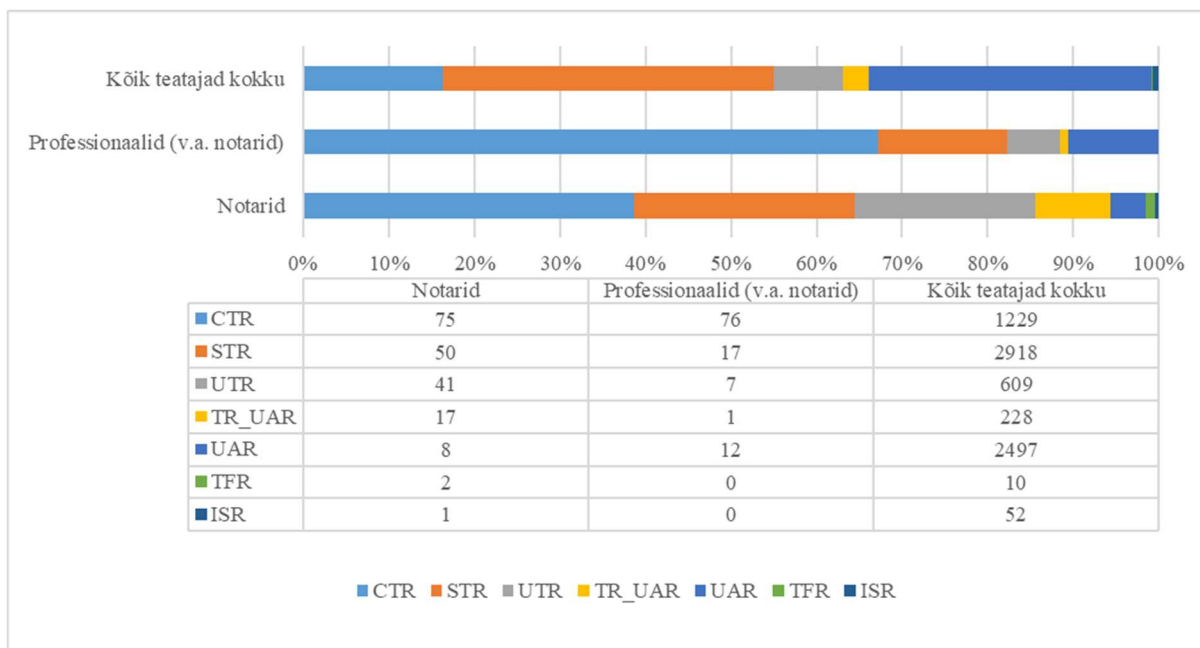
Joonis 1. Professionaalide esitatud teadete jagunemine sektori siseselt, 2017-2020.

Ligi pooled professionaalide sektorist 2020. aastal laekunud teadetest oli sularahateated (CTR), kokku 151, kuid märkimisväärne osa puudutas ka rahapesu: kahtlase tehingu teateid (STR) esitati 67, ebahariliku tehingu teateid (UTR) 48 ja ebahariliku tegevuse teateid (UAR) 20. Notarid saatsid 19 terrorismi rahastamist puudutavat teadet, üks terrorismiriigi seosega ebahariliku tegevuse teade (TR_UAR) laekus ka audiitorilt. Esitati ka üks rahvusvahelise sanktsioonikahtlustega (ISR) teade, kuid tegelikkuses oli see valesti liigitatud Tehingus figureerinud isik ei olnud ISR subjekt, vaid oli sündinud riskiriigis ning tal oli selle kodakondsus, mistõttu õige teate indikaator oleks olnud TFR 1.1 ja 1.2 eeldusel, et oleks esinenud ka muid kahtlusele viitavaid asjaolusid. Kordame 2020. aasta tagasisides väljatoodut, et üksnes riskiriigiga seotus ei ole RABile teatamise aluseks, lisaks peaksid esinema ka kahtlusele viitavad asjaolud. Ka rahapesu andmebüroo juhendis (<https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#juhend-kahtlaste-teh>) on tähelepanu pööratud, et riskiriikidega seotud ebaharilike tehingute puhul, kui isik või tehing on seotud kõrge terrorismiohuga piirkonnaga (riskiriigiga), mille järgi valitakse indikaator TFR 1.1-1.6, tuleb lisaks põhiindikaatorile märkida ka üks või mitu juhendis nimetatud indikaatorit. Tehingu kirjeldusse tuleks sellisel juhtudel kindlasti lisada info, kelle osas on teataja tuvastanud riskiriigi seotuse.

Tabel 1. 2020. a RAB-le saadetud professionaalide teated teatajate põhitegevusala lõikes.

	CTR	STR	UTR	UAR	TFR	TR_UAR	ISR	Kokku
Professionaal (õigus, audit, jne)	151	67	48	20	2	18	1	307
Advokaadid (Advokatuuri liikmed)		6		1				7
Audiitorid	62	5	1	2		1		71
Finants- ja maksunõustajad		2	1	1				4
Muud eraõiguslikud ettevõtjad ja isikud				1				1
Muud juriidilised nõustajad			1					1
Notarid	75	50	41	8	2	17	1	194
Raamatupidamisteenuse pakkujad	14	1	4	1				20
Usaldusfondi, äriühingu vms teenuse pakkuja		3		6				9

Kuidas notarite ja teiste professionaalide teated suhestuvad kõigi teatajate esitatud teadetega, nähtub jooniselt 2.

Joonis 2. Notarite, teiste professionaalide ja kõikide teatajate poolt RAB-le 2020. a saadetud teadete jagunemine teate liigi kaupa.

Professionaalidelt laekunud teadetest suunati süvaanalüüsi 21% ehk 63 (nendest 20 notarite teated, 43 ülejäänutelt). Siinkohal on oluline rõhutada, et ka süvaanalüüsi mittesuunduvad teated on olulised, kuna sageli ilmneb nende olulisus pikema perioodi jooksul ning neid kasutatakse sektoris esinevate tüpoloogiate ja trendide strateegiliste analüüside koostamisel.

Eesti uurimisasutustele edastatud materjalides kasutati 71 2020. aastal esitatud professionaalide teate infot (41 notaritelt, 30 ülejäänutelt). Samuti seati ühe notari esitatud teate alusel piirang tehingule ja varale, kui peatati korteromandi võõrandustehing.

Teadete kvaliteet ja soovitusel tulevikuks

Palume sektori esindajatel pöörata teate esitamisel suuremat tähelepanu teatega seotud tegevusala korrektsele määramisele. Kuivõrd veebivormi teel teatamisel on tegemist metaandmeväljaga, mis teatajate vaates salvestub, peaksid mitut eri teenust pakkuvat teatajat seda hoolikamalt silmas pidama ja igakordselt kontrollima, kas teatamisvormil kajastuv teatega seotud tegevusala vastab teate sisus kajastuvale teenusele. Samuti on väga oluline õigesti määratleda teate liik, sest teatega seotud indikaatorid on liigiti erinevad. Kui teate liik on valesti määratletud, on vale ka teate vormil valitud indikaator.

Tunnustust väärrib asjaolu, et teadete esitamiseks kasutatakse valdavalt veebivormi, negatiivselt paistavad esile vaid advokaadid, kelle esitatud seitsmest teatest lausa kuus saadeti emailiga.

Nagu eelnevalt viidati, on **advokaatide** teatamisaktiivsus märkimisväärselt madal ning samuti pole RAB-le esitatud viiteid hoolsusmeetmete rakendamisel teatavaks saanud negatiivsest teabest. Nagu eelmise aasta tagasisides, nii ka 2020. aasta teadete kohta saab RAB nentida, et advokaatide üksikud RABile saadetud teated olid valdavalt esindatavate kaebuste edastused.

Raamatupidamisteenuse pakkujate teadetes esineb sageli puudujääke, kõige suurem neist on puudulik info esitamine. Detailid tehingute üksikasjade ja täpsemate kirjelduste kohta on sageli teatesse lisamata nagu ka lepingud ning kontoväljavõtted, mis kindlasti on teate esitajale kättesaadavad.

Üldjoontes on tegemist alateatava teenusepakkujate grupiga, kellelt ootame paremat hoolsusmeetmete kohaldamist ning teatamiskohustuse täitmist.

Äriühinguteenuse pakkujate seas paistavad üksikud ettevõtted teatamisaktiivsuse poolest positiivselt silma ning nende esitatud teadete kvaliteet on hea. Siiski on äriühinguteenuse pakkujate üldine teatamisaktiivsus riskantset teenuseprofiili ja teenusepakkujate rohkust arvestades ebaproportsionaalselt madal, mis sektori keskmisena viitab nõrgale hoolsusmeetmete rakendamisele. RAB algatas 2020. aastal kahel korral ka erakorralise vääртеomenetluse, sest ilmnis, et turul tegutsevad tegevusloata äriühinguteenuse pakkujad.

Audiitorid paistavad positiivselt silma valdavalt korrektselt esitatud teadetega. Harva esinevatest vigadest puudutas enamus tehingute osapoolte märkimata jätmist vastavasse lahtrisse.

RAB järelevalve tähelepanekud

RAB tuvastas 2020. aastal audiitorite osas läbiviidud järelevalvekontrollide käigus kahe kohustatud isiku osas, et esitamata on jäetud sularahapõhised teated. Audiitorid on ekslikult arvanud, et RahaPTS § 49 lõikes 3 nimetatud sularahapõhine teade tuleb esitada üksnes rahapesu või terrorismi kahtluse korral, samuti olnud väärarvamusel, et kui teine osapool on RAB-le teate saatnud, siis audiitorilt langeb teate esitamise kohustus.

Lisaks tuvastas RAB järelevalvemenetluste käigus audiitoritel puudusi ka protseduurireeglite kehtestamisel. Nimelt puudusid nendes või ei olnud piisavalt kirjeldatud mitmed protseduurireeglite kohustuslikud elemendid: meetodika ja tegutsemisjuhend olukordades, kui kohustatud isikul tekib rahapesu ja terrorismi rahastamise kahtlus või on tegemist ebatavalise tehingu või asjaoluga, samuti RahaPTS §-s 49 sätestatud teatamiskohustuse täitmise juhend.

RAB kordab kõiki konsultatsioonivaldkonna ja avalik-õiguslikest ametikandjatest kohustatud isikuid silmas pidades üle, et rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud riskide juhtimise, hoolsusmeetmete korrektse rakendamise ja teatamiskohustuse täitmise eelduseks on hästi läbi töötatud ja ajakohased protseduurireeglid.